

A KÉK SZEMŰ SZIKLA

1.

A Niagara-vizesés közelében nemrég láttam egy sziklát. Repedéseiből kék szemek néztek — amikor a kandallónak dőlve, alkonyatkor Robert Frost, a költő, verseit olvasta. Én már írtam erről. Akkor azt hittem, soha többé nem találkozunk. Öreg a szikla, alámosta az élet tengere, a földgolyó pedig hatalmas: míg egyik felén süt a nap, a másikon az éj csillagai ragyognak, és rajta — megszámlálhatatlan sok az út. De kitűnt, kisebb a földgolyó, mint képzeltük. A költők pedig, egészen váratlanul — találkoznak a keresztútjain. A költők mind találkoznak a keresztútnál, hol gondolatokba merülve áll az Ember.

2.

Moszkvában a szállodai szobámba telefonált jó barátom: — Halló! Mit csinál? Latin-Amerika történelmét tanulmányozza? Oda akar utazni? Mondja, szabad-e ma este? Jöjjön az Aelita kávéházba. Ott fogadjuk Robert Frostot. — Micsoda? idejött? átszelte az óceánt ez a Szürke Század? — Igen, képzelje, megkockáztatta az a Szikla — jöjjön el, várjuk.

3.

A kozmikus nevű Aelita kávéházban egy pohár bor meg egy kávéfőző mellett ül a repedezett Szikla. És feléje, mint a gépfegyverek vagy a légharító ágyúk csövei, úgy meredeznek az objektívek és a filmfelvevő kamerák — a Look, a Life és a Times egész hadserege támadja a Sziklát, de sikertelenül —, mert ez a Szikla békeszerető. A kék szemekben jóság lakozik, nem mérég. De ezeknek a jó nem alkalmas fényképezésre. A szaxofonok nevetnek ezeken a sikertelen ágyúkon. A Kék Szemű Szikla ott ül a költők tolongásában, bort és kávéat iszik, és közben mosolyog.

4.

— Vajon a Kék Szemű Szikla most, alkonyatkor miért ül a tűznél, és miért nem melegszik saját dicsőségének visszfényében, miért szállt az Éjből át az óceánon, hogy elérje a Nappalt? Mi kell még neki — ennek az öreg szívnek? Miért nem pihen a párnán ez az őszhajú fej? — Szemem nem akar lecsukódni, míg nem látja meg e földgolyó sorsát. Öreg szememnek, fülemnek, fáradt szívemnek joga van ahhoz, hogy megtudja az igazat: vajon saját lángjában ég el a földünk? Avagy élni fog? Világos és pontos választ várok. Csak azután egyezem bele, hogy lecsukódjék szemem, megsüketüljön fülem, megszűnjék dobogni a szívem. Az, aki csak a dallamos szavakat ismeri, még nem költő. Az igazi költő hozzászózott a lényeg felismeréséhez. A lényeg pedig — az ember sorsa.

5.

— Szeretném, mondja barátom, ha az Önök úrhajósai meg a micink közös úrhajósan repülnének a Holdra. — A körepedések közül fürkészően, hallgatagon néznek a kék szemek. — Hát nem úgy lesz, hogy egy szép napon együtt indulunk a Holdra? — Lám, ez a gondolat kínozza ezt a Kék Szemű Sziklát.

6.

Nem, az eljövendő világ itt, az Aelita kávéházban énekel, táncol és teljes szívből tapsol a Kék Szemű Sziklának, amikor ő, engedve a kérésnek, erőteljes és mély hangon szavalja a mikrofonba saját gránitkemény, hagyományos strófáit. Az eljövendő világ megmutatja neki életerős színekkel festett vásznait, verseket olvas. És ez a Szürke Század átszelte az óceánt, hogy személyesen meggyőződjék kék szemével, mire készülődnek nálunk: életre vagy

halálra? Az eljövendő világ pedig kék szemének pillantására kék szemű űrhajósainak mosolyával válaszol. S látom, amint a Kék Szemű Sziklán egymás után tűnnek el a nyugtalanság ráncai, és a Szikla mélyen, megkönynyebbülten lélegzik.

7.

Aztán barátomhoz megyünk vacsorázni. A Kék Szemű Szikla remegő ujjával tartja a nagy piros paradicsomot, és gyönyörködik a földgolyó erejében. Majd az almák sora következik. A Szikla ezt is óvja, ebben is gyönyörködik. Valahol itt, a lélek útvesztőiben fiatalnak találja magát, és odaviszi, saját fiatalságába ezt az almát és ezt a paradicsomot. Már idős, és ezek az ő számára ehetetlenek. De a virágjuk, földhöz hasonló kerekességük örömmel tölti el a lelkét.

8.

Barátom mindnyájunkat pihenni hív, s mondja, gyűjtsünk rá egy cigaretára. Dolgozószobájában, a nagy íróasztalon, mint hullámesapás után, különböző közetdarabok hegyei, amelyeket fényesre csiszolt a tenger. Barátom pipájával rám mutat — ezen a nyáron a Borostyán-tenger partján nyaralt, és ott szedte össze e csodálatos tengeri ajándékokat. A Kék Szemű Szikla remegő keze lassan mozog a kincsek között, s gyönyörködik a fantasztikus formákban.

9.

Fák, ágak és gyökerek csonkjai vannak itt, sokáig ringatta és mosta őket a művész — a mi Borostyán-tengerünk. A tenger, az én csodálatos, kedves szobrázsom, fokozatosan hosszúcsőrű madárfejeket, szarvaspatákat, szárnyakat, rakétamodelleket faragott ki belőlük, még szakállas Neptunt is. A Kék Szemű Szikla int nekem, és arra kér, meséljek valamit borostyánköves vidékéről, s olvassak fel egy verset litvánul. Barátom azt ajánlja a Kék Szemű Sziklának, hogy válasszon ki valamit emlékébe. A Szikla sokáig habozik, gondolkozik, forgolódik, és végül felemel egy furcsa fadarabot, amely hajlásával madárszárnyhoz hasonlít.

10.

Milyen szerencsés választás. A madárszárnyak árnya — a költő életútja. Úgy emlékszem, mint egy mesére, arra, amit Buffalóban mondott nekünk, amint a tűz körül ültünk. — Hogy írtam meg első versemet? Egy virágzó almfa alatt csókolóztam egy lánnyal. És az ágon ülő madár így szólt: „Mit csinálsz, Róbert? Mivel fizetsz neki az édes csókért? Ha nincs mivel, hát énekelj!” És megírtam első versem. — A madár — a költő fantáziája. A madár — a repülőgép modellje. A madár — a rakéta mintaképe. A madár szárnyára vesz bennünket, s elvisz a messzi csillagokra. Mindenütt van madár. És mindenkor. Gyermekkorunktól halálunkig kísér végig. Az öreg költő szárnyai kifáradtak. Mélyen töprengve választ ki egy, a tenger formálta madárszárnyat. Az Atlanti-óceánon át — a Niagara-vízesés szomszédságába — repül a Kék Szemű Szikla zsebében ez a madárszárny, amelyen annyit fáradozott a Borostyán-tenger. Jó utat! Ó, madárszárnyak — ó, szárnyak! —, ti a költőt viszitek. Föld — madárszárnyak — csillagok!...

Moszkva

P. S.

Útjegyzeteim rendezgetése közben értesültem Robert Frost haláláról. Gondolom, nem esett nehezére a halál. Abban a tudatban halt meg, hogy bolygónk keringeni és az ember élni fog. Sit tibi terra levis...

Vilnius

Litvánból fordította BÀN PÉTER